

Inget Apple i Kungsträdgården

När elektronikbolaget Apple med dunder och brak och influença direktörer på en presskonferens i Kulturhuset i början av 2016 basunerade ut att dom köpt tomträtten till restaurang Fridays i Kungsträdgården för att bygga en stilig och väl tilltagen flaggskeppsbutik där, blev reaktionerna blandade. Från politiskt håll en massa glada nunor: Tänka sig att stora rika Apple skulle satsa så stort på lilla Stockholm. Med en butik som skulle bli större än dom i New York och London. En sån ära! Från en rad arkitekter och Stockholms Skönhetsråd och debattörer i tidningarna i stort sett tummen ner. Alldeles för stor byggnad på den känsliga platsen vid parkentrén, menade många. I grunden fel att kommersialisera en park på det här viset, menade andra. Men protesterna dog snabbt ut och begravdes i stadsbyggnadskontorets rekordsnabbt startade detaljplanearbete i frågan.

Sånt var läget då vi på årsmötet 2017 beslutade att titta närmare på projektet för att om möjligt stoppa det. I första hand för att rädda Kungsan från ett kommersiellt intrång som skulle göra parken till en del av citykommersen istället för en motvikt till den. Men också för att hindra att kontakten mellan Hamngatan och parken för kanske all framtid skulle försämrans av den 800 kvm stora butiken. Som skulle bli så dominant att hela parkens karaktär skulle förändras. Och för att risken fanns att ett ja till Apple kunde bli prejudicerande för storbolagens strävan att köpa in sig i torg och parker och andra populära platser för att sola sina varumärken i. Något som börjat bli ett problem för all världens större städer.

Fram på hösten samma år gav den rödgrönrosa stadshusmajoriteten stadsbyggnadskontoret i uppgift att presentera en detaljplan som skulle möjliggöra Applebygget, och utlysa ett samråd om den. Men samrådet drog ut på tiden så vi fick gott om tid att bilda en arbetsgrupp där också stadsmiljöengagerade utanför våra led kom att ingå. På nåt sätt fick Apple nys om vårt engagemang och bjöd in oss till en träff på lämpligt näringsställe i city för att presentera sin byggnad och ge oss tillfälle komma med synpunkter på den. Men när vi gjorde klart för dom att vi inte i första hand var intresserade av deras arkitektur utan ville stoppa hela bygget så frös krogbesöket inne. Synd, så klart, men lite får man väl offra för den goda saken.

Inom arbetsgruppen växte en tredelad strategi fram. För det första att ta fram alla fakta om hur det gått till när Apple kunnat köpa in sig i Kungälv och nu tillsammans med stadsbyggnadskontoret och politikerna hävdade att dom hade rätt att bygga vad sjutton dom ville i och med att dom förfogade över tomträten. Var det verkligen så? För det andra, informera stockholmarna om vad som var på gång för att bygga upp en tillräckligt stark folklig opinion utan vilken vi inte skulle ha en chans att få politikerna att backa. För det tredje, sätta tryck på partiernas representanter i stadsbyggnadsnämnden genom direkta kontakter med dom.

Faktaundersökningen tog tid och kraft. Vi fick gå tillbaka ända till 1953, då stan firade sitt 700-årsjubileum i Kungälv, för att få grepp om ärendet. Då byggdes bl a restaurang Sju Sekel, och för den delen Tehuset under almarna. För jubiléets praktiska utformning anlätades Stockholms Handelskammare. Som sen av bara farten fick fortsätta hålla i parkevenemangen. När Sju Sekel i början av 1980-talet av åldersskäl skulle ersättas av en ny restaurang skrevs kontrakt med Handelskammaren om en ny restaurangbyggnad, som blev den nuvarande Fridays. Det var i den vevan Handelskammaren fick en tomträtt att bygga på, som innebar tillgång till 400 kvm av parkens yta. Alldeles gratis. Men inte för vilka ändamål som helst. I den aktuella stadsplanen sägs tydligt att tomträten avser en servering ”som skall ha karaktären av en sommarservering”. I själva tomträttsavtalet står det att ändamålet med tomträten är ”Nybyggnad för restaurangändamål” med preciseringen ”Restaurang 1 våning, 390 kvm”. Vidare står det att ändringar av avtalet bara kan ske med kommunens medgivande och att eventuell ny tomträttshavare inom en vecka skriftligt skriftligt måste förbinda sig att ”överta samtliga förpliktelser enligt avtalet”.

Både hängslan och livrem alltså, för att den tidens politiker och deras arvtagare inte skulle behöva stå med brallorna nere om Handelskammaren skulle överlåta tomträten.

När vi konfronterade stadsbyggnadsnämndens partiföreträdare om detta visade det sig att ingen av dom satt sig in i 80-talsdokumenten och att dom i ljuset av dessa hade svårt att försvara den gängse ”härtill är vi nödda och tvungna-linjen”.

Även kring Apples köp av tomträten stod frågetecknen som spön i backen. Köpet skedde i stor hemlighet sedan Handelskammaren

först bildat ett nytt dotterbolag och sålt tomträten till detta för 8.9 miljoner. Inte illa, kan tyckas, för något man fått gratis. Men ändå småpengar när det kröp fram att Apple i sin tur fått köpa dotterbolaget för 129 miljoner, vilket lär vara det särklassigt högsta kvm-priset för en tomträtt nånsin i landet. Och naturligtvis inte rimligt om dom inte i praktiken kunnat vara säkra på att få tillstånd att bygga nytt och att överta ytterligare nästan 400 kvm tomträttsmark för att få plats med den vidlyftiga butiken. Men trots massor av samtal med politiker, plantjänstemän och Handelskammaren lyckades vi inte utröna hur affären gått till. Typiskt var en halvtimmas samtal med Handelskammarens jurist som var fenomenal på att mångordigt knipa käft om hur det gått till. Inte heller politikerna vidgav några förhandslöften till Apple utan bara att dom på ett allmänt plan samtalat med företaget inför köpet.

Samrådet som skulle ha startat på våren eller försommaren 2018 kom inte igång förrän första veckan i juli, som av en händelse just då semestrarna inföll och den politiska energin var samlad i Almedalen. I gengäld skulle det hålla på över valet och det kan den konspiratoriskt lagde naturligtvis se som bekvämt för stadshuspolitikerna, i och med att dom inte skulle behöva bekänna färg innan valet. Den minnesgode erinrar sig kanske att det var likadant inför 1970 års val, då frågan om Almarna trollades bort lika behändigt.

Så hur få en opinion på fötterna som ville delta i samrådet, som skulle vara den kanske sista möjligheten att påverka? Vi visste sen vårens infobord på Första maj och på Folkriksdan och andra evenemang och vid flygbladsutdelningar att intresset för frågan var stort hos dom vi nådde ut till. Så vi fortsatte med flygbladsutdelningar och affischer på plats i Kungsan. Och kryddade med några debattartiklar och insändare och artiklar i småtidningar. Och mobiliserade stort till det obligatoriska samrådsmötet så det också där fanns en kompakt kritisk opinion mot butiksbygget. Och hade under kulturfestivalen i augusti tillsammans med Stadsmuséet en serie stadsvandringar titulerade ”Kampen om City – från Almarna till Apple”. Och när valdebatter och -möten väl kom igång såg vi till att lyfta in frågan där också. Men hur långt skulle detta räcka?

För att ytterligare få fart på opinionsbildningen startade vi en Facebookgrupp med det nätta namnet ”Rädda Kungsan!!! - Nej till Apples butik i Kungsträdgården”. Den växte snabbt till över

600 medlemmar och blev en nätbas för information och debatt i sakfrågan och om samrådet. Det gick över förväntan att nå ut till stockholmarna på det här sättet också. Ett enkelt meddelande på temat ”Stockholmare, du vet väl att Apple tänker bygga en jättebutik i Kungsträdgården...” delades 4700 gånger på ett par veckor och kom att leva sitt eget liv på nätet.

Helt klart bidrog vår opinionsbildning starkt till att samrådet samlade rekordmånga, 1800, deltagare trots semestertider och konkurrensen från de breda valfrågorna. Och så gott som 100 procent av både deltagande allmänhet och organisationer och officiella remissinstanser var helt negativa till det planerade kommersiella intrånget i parken. Så det var inte underligt att vi nästan vecka för vecka kunde se hur stadshuspartierna blev mer och mer betänksamma till butiksbygget, och inte helt överraskade då den nya stadshusmajoriteten några veckor efter valet beslöt säga nej till det. Det gjorde att vår sen länge planerade demonstration i Kungsan ändrades till en segerfest.

Segern var viktig inte bara för Stockholm och stockholmarna. I den stora globala brittiska tidningen The Guardian slogs den folkliga segern upp stort och följdes av artiklar i bl a amerikanska och tyska tidningar. Och i Melbourne blev segern en sporre för den folkliga opinionen att försöka stoppa Apples flaggskeppsbutik på det berömda kulturtorget Federation Square, som efter många om och men lyckades där också. Dessutom stoppades eller fördröjdes liknande intrång i stadsmiljöerna i bl a Hamburg, Tel Aviv och Vancouver.

Här är länken till artikeln i The Guardian: <https://www.theguardian.com/cities/2018/nov/01/stockholm-apple-town-square-park-kings-garden-kungstradgarden?fbclid=IwAR1wDaGxc2fnQ8VWmpU7PeZU8TNv5NRIUqauxADiEzpadnodupZTMLep4w>

Och här är länken till Björn Gustafssons vitbok om Applebygget: